

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
F. G. JACOBS

fremSAT den 19. marts 1998 *

1. Kan en statsborger i en medlemsstat med henvisning til princippet om forbuddet mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet forlange, at en straffesag, der er indledt mod ham i en anden medlemsstat, foretages på et andet sprog end den pågældende stats officielle sprog, når visse statsborgere i den pågældende medlemsstat har en sådan ret? Det er det spørgsmål, der er rejst under straffesager, der i Italien er anlagt mod Horst Otto Bickel og Ulrich Franz. Bickel er østrigsk lastbilchauffør og er tiltalt for at have ført motorkøretøj i spirituspåvirket tilstand. Franz er tysk statsborger og er tiltalt for at have været i besiddelse af et forbudt våben (en forbudt model af en kniv), da han besøgte Alto Adige som turist. Straffesagerne afvikles i Bolzano, som ligger i regionen Trentino-Alto Adige, hvor tysk som følge af det store tysksprogede mindretal har samme status som italiensk. Personer med bopæl i provinsen Bolzano har således ret til at vælge tysk som processprog i en straffesag. Det spørgsmål, der er rejst i hovedsagen, drejer sig om, hvorvidt det efter fællesskabsretten kræves, at en sådan ret også tilkommer Bickel og Franz.

Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

2. I den italienske forfatnings artikel 6 er det fastsat, at Den Italienske Republik skal

beskytte sproglige mindretal. Til gennemførelse af denne bestemmelse hedder det i artikel 99 i dekret nr. 670/92 fra republikkens præsident, at i regionen Trentino-Alto Adige er tysk ligestillet med italiensk, som er det officielle sprog i Italien. I henhold til dekretets artikel 100 har tysksprogede borgere i provinsen Bolzano ret til at anvende deres eget sprog over for de judicielle organer, der er beliggende i nævnte provins. Ifølge det oplyste sigter begrebet »borgere« i den pågældende bestemmelse til personer, der har bopæl i Bolzano.

3. Dekret nr. 574/88 fra republikkens præsident indeholder yderligere bestemmelser vedrørende anvendelsen af sprog i forholdet mellem nærmere angivne judicielle organer og borgerne i provinsen Bolzano. I henhold til dekretets artikel 15 skal den officielle myndighed, som skal affatte et processkrift, der skal meddeles eller forkyndes for en sigtet eller en tiltalt, »anvende det sprog, den pågældende antages at beherske, idet dette afgøres på grundlag af hans eventuelt kendte tilhørsforhold til en bestemt sproggruppe og andre omstændigheder, som er kommet frem under sagen«. Ifølge artikel 16 kan en sigtet vælge det andet sprog (tysk eller italiensk, alt efter omstændighederne) på det tidspunkt, hvor retten foretager den første afhøring. I artikel 17 hedder det, at efter den første afhøring kan en sigtet beslutte, »at sagen skal fortsættes på det andet sprog, idet han afgiver en af ham underskrevet erklæring, som han personligt overgiver, eller som han

* Originalsprog: engelsk.

gennem sin forsvarer lader tilstille det retsforfølgende organ«.

4. Den italienske regering har i sine skriftlige indlæg forklaret, at der er tre større sproglige mindretal i Italien, nemlig et tysk, et fransk og et slovensk mindretal. Der findes imidlertid ikke ensartede regler til beskyttelse af disse mindretal. Beskyttelsen er nærmere fastsat i henhold til de regler om selvstyre, der gælder for hver enkelt af de regioner, hvor mindretallene bor (henholdsvis Trentino-Alto Adige, Valle d'Aosta og Friuli Venezia Giulia).

5. Det er ubestridt, at de omtvistede bestemmelser kun gælder for personer med bopæl i Bolzano. Andre italienske statsborgere har ikke ret til at vælge tysk som processprog i en retssag.

6. Horst Otto Bickel er en østrigsk lastbilchauffør, der har tysk som modersmål, og som har bopæl i Nüziders i Østrig. Den 15. februar 1994 blev han standset i sin lastbil af en politipatrulje i Castelbello (provinsen Bolzano), som meddelte ham, at han ville blive sigtet for at have ført motorkøretøj i spirituspåvirket tilstand, hvilket er strafbart i henhold til artikel 186, stk. 2, i Codice della strada (færdselsloven). Den 24. juli 1995 afsagde Pretura di Bolzano dom, affattet på italiensk, hvorved Bickel blev idømt en bøde på 876 000 ITL (med en delvis forvandlingsstraf på fem dages hæfte), ligesom han blev frakendt retten til at føre motorkøretøj i 25

dage. Da det viste sig umuligt at forkynde dommen, blev den ophævet den 5. oktober 1995 af Pretura di Bolzano, som afsagde kendelse, hvorefter Bickel blev indkaldt til at give møde for de ordinære domstole, konkret Pretura circondariale di Bolzano. Meddelelsen om ophævelse af dommen var også kun affattet på italiensk. Den 21. oktober 1995 forkyndtes der for tiltalte en anmodning, affattet på tysk og italiensk, om at vælge adresse i Italien, idet man var ved at foretage nærmere undersøgelser vedrørende overtrædelsen. Anmodningen blev ikke besvaret. Den 8. marts 1996 blev tiltalte gennem sin forsvarer indkaldt til at give møde i det retsmøde, der var fastsat til den 25. juni 1996. For så vidt angår selve anklageskriftet var det affattet på italiensk. Retsmødet blev senere udsat til den 23. juli 1996, og meddelelserne herom var affattet på italiensk. Den 5. juni 1996 tilstillede tiltalte retten en skrivelse, hvori han erklærede, at han ikke kunne italiensk, og at han derfor anmodede om, at sagen mod ham blev foretaget på hans modersmål. I retsmødet den 23. juli 1996 gentog tiltaltes advokat denne anmodning, idet han påberåbte sig fællesskabsretten og samtidig anmodede om, at sagen blev forelagt Domstolen til præjudicial afgørelse.

7. Ulrich Franz er tysk statsborger og har tysk som modersmål. Han har bopæl i Peisenberg i Tyskland. I maj 1995 tog han til Alto Adige som turist. Den 5. juli 1995 blev han underkastet en toldkontrol i Tubrepasset, og han blev tiltalt for overtrædelse af artikel 4 i lov nr. 110/75, idet han havde været i besiddelse af en kniv af en ulovlig model. Den 8. marts 1996 blev han indkaldt til at give møde i et foreløbigt retsmøde, der var fastsat til den 25. juni 1996. Mødet blev udsat til den 23. juli 1996. Kendelserne om udsættelse var affattet på italiensk. Den 1. juli

1996 tilstillede tiltalte de judicielle myndigheder en skrivelse, hvori han erklærede, at han ikke kunne italiensk og derfor anmodede om, at sagen mod ham blev foretaget på hans modersmål.

8. I begge sagerne har Pretura circondariale di Bolzano forelagt Domstolen følgende spørgsmål:

»Indebærer princippet om forbud mod forskelsbehandling i traktatens artikel 6, stk. 1, princippet om unionsborgeres ret til at færdes og opholde sig frit i artikel 8 A samt princippet om fri udveksling af tjenesteydelser i artikel 59, at en unionsborger, der er statsborger i en medlemsstat, men opholder sig i en anden medlemsstat, har ret til at forlange, at en straffesag, der er indledt mod ham, foretages på et andet sprog, når borgerne fra den pågældende stat, som er i samme situation, har en sådan ret?«

9. Den forelæggende ret har bemærket, at de omtvistede italienske bestemmelser efter dens opfattelse må fortolkes således, at alle EF-borgere må kunne forlange, at en straffesag eller en civil sag foretages på tysk, hvis de ønsker det. Såfremt dette krav ikke imødekommes, vil der være tale om en åbenbar tilsidesættelse af det princip om forbud mod

forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, der er fastsat i traktatens artikel 6. Efter rettens opfattelse er de omtvistede procesuelle bestemmelser omfattet af traktatens anvendelsesområde, når henses til bestemmelserne i artikel 8 A, navnlig den ret til frit at færdes, som unionsborgere er tillagt, og artikel 59, som omhandler fri udveksling af tjenesteydelser. Den forelæggende ret har tilføjet, at ud fra de konkrete omstændigheder er der en tilstrækkelig snæver forbindelse med de nævnte friheder og således med traktaten til, at princippet om forbud mod forskelsbehandling finder anvendelse.

10. Den foreliggende sag rejser to spørgsmål, nemlig for det første, om valget af sprog i en straffesag, der er indbragt for den forelæggende ret, er omfattet af traktatens anvendelsesområde, og for det andet, om de italienske bestemmelser i bekræftende fald ville være udtryk for forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, såfremt de blev fortolket således, at Bickel og Franz ikke havde ret til at anvende tysk.

11. Allerede i dommen i Mutsch-sagen¹ skulle Domstolen tage stilling til, om en luxembourgsk statsborger havde ret til at anvende tysk i en straffesag, der var indledt over for ham i en tysksproget kommune i Belgien, når belgiske statsborgere med bopæl i den pågældende kommune efter belgisk lovgivning havde en sådan ret. Til forskel fra Bickel og Franz var Mutsch en vandrende arbejdstager, som havde bopæl i Belgien.

¹ — Dom af 11.7.1985, sag 137/84, Sml. s. 2681.

Domstolen udtalte, at han havde ret til at anvende tysk, idet den anførte, at en vandrende arbejdstagers ret til at anvende sit eget sprog under en retssag på samme vilkår som indenlandske arbejdstagere bidrager væsentligt til den vandrende arbejdstagers og hans families integration i modtagerlandets miljø, og at den pågældende ret derfor måtte anses for at henhøre under begrebet »social fordel« i artikel 7, stk. 2, i forordning (EØF) nr. 1612/68². Denne dom indeholder således ikke umiddelbart svaret på nogen af de spørgsmål, der er rejst i den foreliggende sag.

er en tilstrækkelig tilknytning til traktaten. Direktivet tilsigter en tilnærmelse af medlemsstaternes våbenlovgivninger i form af afskaffelse af kontrol og formaliteter ved passage af Fællesskabets indre grænser⁴. Direktivet omhandler navnlig skydevåben, men indeholder også en række bestemmelser om andre former for våben. Navnlig er det i direktivets artikel 14 fastsat, at medlemsstaterne skal vedtage de nødvendige bestemmelser for at forbyde indbringelse på deres område af andre våben end skydevåben, medmindre medlemsstatens nationale bestemmelser overholdes. I henhold til artikel 16 skal medlemsstaterne fastsætte sanktioner for overtrædelse af de bestemmelser, der er vedtaget til gennemførelse af direktivet.

Traktatens anvendelsesområde

12. Traktatens artikel 6 bestemmer, at »inden for denne traktats anvendelsesområde« er forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, forbudt. Det første spørgsmål er derfor, om den formodede forskelsbehandling i den foreliggende sag er omfattet af traktatens anvendelsesområde.

13. For så vidt angår Ulrich Franz kan forholdet meget vel være det, at der på grundlag af Rådets direktiv 91/477/EØF af 18. juni 1991 om erhvervelse og besiddelse af våben³

14. Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at Ulrich Franz er blevet tiltalt efter en kontrol foretaget af toldembedsmænd. Såfremt Ulrich Franz var ved at rejse ind i eller netop var rejst ind i Italien og var i besiddelse af et forbudt våben (eller såfremt han eventuelt forsøgte at rejse til en anden medlemsstat med et sådant våben), ville hans situation være omfattet af fællesskabslovgivningens anvendelsesområde, således at forbuddet mod al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, ville være gældende med hensyn til straffesagen mod ham.

15. Der kan imidlertid være en vis tvivl med hensyn til Domstolens mulighed for at træffe

2 — Rådets forordning af 15.10.1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467).

3 — EFT L 256, s. 51.

4 — Jf. tredje betragtning til direktivet.

en relevant afgørelse på dette grundlag, og for så vidt angår Horst Otto Bickel er der ikke en sådan tilknytning til fællesskabsretten. Der er tilsyneladende ingen bestemmelser i traktaten eller i fællesskabslovgivningen, der i sig selv er relevante med hensyn til det gerningsindhold, Bickel er tiltalt for, nemlig at have ført motorkøretøj i spirituspåvirket tilstand. Sagen mod Bickel rejser således det generelle spørgsmål, om en straffesag mod en EF-borger, der rejses på grundlag af faktiske omstændigheder, der udspillede sig, mens den pågældende borger udøvede sin ret til fri bevægelighed, er omfattet af traktatens anvendelsesområde og derfor også af forbuddet mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet.

stat, må beskyttelsen af vedkommendes integritet i den pågældende medlemsstat på lige fod med landets egne statsborgere og personer, som er bosat på dens område, anses for en uadskillelig bestanddel af den pågældendes ret til at bevæge sig frit. Heraf følger, at forbuddet mod forskelsbehandling finder anvendelse på modtagere af tjenesteydelser i traktatens forstand, for så vidt angår beskyttelsen mod risikoen for voldsforbrydelser, og såfremt der forøves en forbrydelse, retten til den erstatning, som er foreskrevet i national ret. Den omstændighed, at erstatningen finansieres gennem statskassen, kan ikke ændre beskyttelsen af de rettigheder, som er garanteret ved traktaten.«

16. På grundlag af dommen i Cowan-sagen⁵ må dette spørgsmål efter min opfattelse besvares bekræftende. I den pågældende sag var en britisk statsborger, der var i Frankrig som turist, blevet kvæstet efter et overfald og ansøgte om erstatning i henhold til en ordning, der var fastsat i den franske code de procédure pénale. Han blev nægtet en sådan erstatning på grund af hans nationalitet. Den franske regering anførte, at de omtvistede nationale bestemmelser ikke indebar nogen hindring i retten til fri bevægelighed, og at retten til erstatning var udtryk for princippet om national solidaritet og forudsatte en snævrere tilknytning til staten end retten for en modtager af tjenesteydelser⁶. Domstolen var ikke enig i dette ræsonnement, idet den bemærkede⁷:

17. Domstolen forkastede også argumentet om, at den pågældende erstatning beroede på en bestemmelse i strafferetsplejen, idet denne ikke er omfattet af traktatens anvendelsesområde. Domstolen udtalte, at selv om strafferets- og strafferetsplejlovgivningen principielt er forbeholdt medlemsstaternes kompetence, opstiller fællesskabsretten visse grænser for udøvelsen af denne kompetence, og den tilføjede⁸:

»Ved anvendelsen af sådanne lovbestemmelser må der således ikke udøves nogen forskelsbehandling over for de personer, som efter fællesskabsretten har krav på ligebehandling, eller gøres indskrænkninger i de grundlæggende friheder, som er sikret ved fællesskabsretten.«

»Når fællesskabsretten tillægger fysiske personer ret til at rejse ind i en anden medlems-

5 — Dom af 2.2.1989, sag 186/87, Sml. s. 195.

6 — Dommens præmis 16.

7 — Præmis 17.

8 — Dommens præmis 19.

18. Selv om Cowan-sagen vedrørte et offer for en strafbar handling, må det samme princip gælde med hensyn til rettighederne for en person, der strafforfølges. Disse rettigheder er ikke mindre grundlæggende og bør i samme omfang betragtes som en uadskillelig bestanddel af retten til fri bevægelighed.

19. I Cowan-sagen var den eneste tilknytning til fællesskabsretten, at de faktiske omstændigheder udspillede sig, mens Cowan var i Frankrig som modtager af tjenesteydelser. Med udtalelsen om, at denne omstændighed var tilstrækkelig til at udløse forbuddet mod forskelsbehandling, bragte Domstolen faktisk enhver, der udøver sin ret til at rejse til en anden medlemsstat, ind under den beskyttelse, der er sikret i henhold til artikel 6⁹.

20. Den konklusion, der må drages af dommen i Cowan-sagen, er ikke blevet mindre overbevisende efter de ændringer i EF-traktaten, der er gennemført i henhold til traktaten om Den Europæiske Union. EF-traktatens anden del har nu overskriften »Unionsborgerskab«, et begreb, der er ind-

ført ved artikel 8, stk. 1. Artikel 8 A, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Enhver unionsborger har ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område med de begrænsninger og på de betingelser, der er fastsat i denne traktat, og i gennemførelsesbestemmelserne hertil.«

21. Det kan heraf udledes, at når en borger udøver sin ret til at færdes og opholde sig på en medlemsstats område, falder hans situation ind under traktatens anvendelsesområde for så vidt angår forbuddet mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, hvilket igen underbygger, at forbuddet finder anvendelse på en straffesag, som en borger måtte blive involveret i, mens han udøvede sin ret til fri bevægelighed.

22. I den foreliggende sag behøver Domstolen ikke at tage stilling til det mere generelle spørgsmål, om alle straffesager mod en unionsborger er omfattet af traktatens anvendelsesområde i relation til artikel 6, selv hvis den pågældende borger ikke har udøvet sin ret til fri bevægelighed. Ville en statsborger fra medlemsstat A, der retsforfølges i medlemsstat B for bemærkninger, der er offentliggjort i en avis i medlemsstat B, kunne påberåbe sig traktatens artikel 6?

⁹ — Se i samme retning J. Mertens de Wilmars: »L'arrêt Cowan« i *Cahiers de droit européen*, 1990, s. 388-402. Se også K. Lenaerts: »L'égalité de traitement en droit communautaire«, *Cahiers de droit européen*, 1991, s. 3-41, på s. 28, hvor forfatteren, som efter en sammenligning mellem dommen i Cowan-sagen og i Mutsch-sagen udleder følgende: »... det kan med rimelighed hævdes, at såfremt Mutsch ikke havde været en vandreende arbejdstager, men en luxembourgsk turist, som tilfældigvis var i Saint-Vith i Belgien, og som var involveret i en straffesag, ville han også kunne have påberåbt sig, at sagen i henhold til de nævnte artikler i traktaten (7, 59 og 60) skulle fortages på tysk ...«.

23. Måske er tiden kommet til, at også dette spørgsmål må besvares bekræftende. Begrebet unionsborgerskab forudsætter et fællesskab med rettigheder og forpligtelser, som forener borgerne i Unionen i kraft af et fælles bånd, som går på tværs af nationaliteten i medlemsstaten. Indførelsen af dette begreb har i høj grad været inspireret af et ønske om at bringe Unionen nærmere til borgerne og at lade det komme til udtryk, at Unionen er andet og mere end en rent økonomisk union. Dette afspejles af, at ordet »økonomiske« ikke længere findes i betegnelsen for Fællesskabet (hvilket også gælder med hensyn til traktaten om Den Europæiske Union) og af, at der i EF-traktaten gradvis indføres en række aktiviteter og politikker, der rækker ud over det økonomiske område.

24. Under de omstændigheder ville det være vanskeligt at forklare en unionsborger, hvordan en anden medlemsstat end hans egen på trods af ordlyden af traktatens artikel 6, 8 og 8 A lovligt kunne udøve forskelsbehandling over for ham på grundlag af hans nationalitet under straffesager mod ham på statens område. Retten til ikke at blive udsat for forskelsbehandling på grundlag af nationalitet er den mest grundlæggende ret, der er tillagt ved traktaten, og den må betragtes som en grundlæggende bestanddel af unionsborgerskabet¹⁰.

25. Dette medfører selvfølgelig ikke en overførsel af medlemsstaternes kompetence inden

for strafferetten til Fællesskabet. Det er blot udtryk for en anerkendelse af, at som Domstolen bemærkede i dommen i Cowan-sagen¹¹, skal medlemsstaterne udøve deres kompetence inden for området i overensstemmelse med det grundlæggende princip om ligebehandling.

26. Ganske vist har Domstolen i en række sager, hvor der også var rejst spørgsmål om traktatens artikel 6, forsøgt at fastslå en forbindelse til samhandelen inden for Fællesskabet. Dette synes at have været tilfældet med hensyn til dommen i sagen Phil Collins m.fl.¹², som drejede sig om ophavsrettigheder og beslægtede rettigheder, og dommen i *Data Delecta* og *Forsberg*-sagen og i *Hayes*-sagen¹³, som omhandlede bestemmelser om sikkerhedsstillelse for sagsomkostninger i en borgerlig sag. Det kan imidlertid ikke heraf udledes, at Domstolen har afvist en videre fortolkning af anvendelsesområdet for artikel 6.

27. Endelig må det understreges, at bestemmelser, hvis anvendelse særligt er til skade for udenlandske statsborgere, ikke nødvendigvis er udtryk for forskelsbehandling, der er i strid med artikel 6. Navnlig har medlemsstaterne mulighed for at godtgøre, at de fordele, som er forbeholdt landets egne statsborgere eller personer, der har bopæl i landet, er begrundet i objektive hensyn, der ikke har noget med nationalitet at gøre. Det bliver imidlertid stadig vanskeligere at se,

11 — Jf. punkt 17.

12 — Dom af 20.10.1993, forenede sager C-92/92 og C-326/92, Sml. I, s. 5145.

13 — Dom af 26.9.1996, sag C-43/94, *Data Delecta* og *Forsberg*, Sml. I, s. 4661, og af 20.3.1997, sag C-323/95, *Hayes*, Sml. I, s. 1711.

10 — Se herved også N. Bernard: »What are the purposes of EC discrimination law?« i *Discrimination law — Concepts, Limitations and Justifications*, Dine and Watt, Longman, 1996, s. 91 ff.

hvorfor man i henhold til fællesskabsretten overhovedet skulle acceptere en forskellig behandling, der udelukkende er baseret på nationalitet, bortset fra situationer, hvor det mest karakteristiske for begrebet nationalitet er involveret, f.eks. med hensyn til adgang til visse (begrænsede) kategorier af stillinger inden for det offentlige eller udøvelse af visse politiske rettigheder¹⁴.

Spørgsmålet, om der er tale om forskelsbehandling

28. Jeg vil herefter behandle spørgsmålet om, hvorvidt den omtvistede italienske bestemmelse er udtryk for forskelsbehandling over for Franz og Bickel.

29. Den italienske regering har afvist, at der tale om forskelsbehandling på grundlag af nationalitet. Den har understreget, at retten til at vælge tysk er uløseligt forbundet med, at man er borger i provinsen Bolzano. En statsborger fra en anden medlemsstat, som midlertidigt befinder sig i området, er i samme situation som en italiensk statsborger, der er på gennemrejse, idet denne heller ikke har en sådan ret.

30. Den italienske regering har tilføjet, at personer, der ikke har bopæl i provinsen, ikke har de sociale kontakter, levevilkår og de særlige problemer, der alene har relation til indbyggerne i Bolzano. Formålet med bestemmelsen er at beskytte et sprogligt mindretal i Italien derved, at de anerkendes at have en etnisk og kulturel identitet. Det ville også være helt urimeligt, om en tiltalt kunne vælge sit modersmål som processprog for på den måde at sikre sin ret til forsvar. Disse rettigheder er sikret på anden måde, som f.eks. retten til gratis at få stillet en tolk til rådighed, hvilket er i overensstemmelse med bestemmelser i den europæiske menneskerettighedskonvention og De Forenede Nationers konvention om borgerlige og politiske rettigheder¹⁵.

31. Den italienske regering har herved henvist til en dom, som for nylig er afsagt af den italienske Corte costituzionale. Heri fastslog retten, at anvendelsesområdet for bestemmelserne om beskyttelse af sproglige mindretal er et andet end anvendelsesområdet for bestemmelserne om retten til forsvar. Formålet med sidstnævnte bestemmelser er i relation til anvendelsen af sprog at sikre, at den sigtede kan forstå, hvad der foregår under sagen, idet det må antages, at dette ikke er tilfældet, såfremt han ikke behersker det officielle sprog fuldstændigt. De førstnævnte bestemmelser udgør derimod en særlig form for forfatningsmæssig beskyttelse, der svarer til den kulturelle arv for en særlig etnisk gruppe, og der er ikke herved

14 — Se også F. Schockweiler: »La portée du principe de non-discrimination de l'article 7 du traité CEE« i *Rivista di Diritto Europeo*, 1991, s. 22 og 23.

15 — Såvel i henhold til denne konventions artikel 6, stk. 3, litra e), som artikel 14, stk. 3, litra f), er enhver sigtet garanteret en ret til uden udgift for ham at være bistået af en tolk, såfremt han ikke forstår eller ikke taler det sprog, der anvendes i retsmødet (efter de nævnte to bestemmelser omfatter beskyttelsen kun det sprog, der anvendes i retsmødet, men ikke i andre dele af sagen).

taget hensyn til den konkrete omstændighed, om den, der tilhører det pågældende mindretal, selv behersker det officielle sprog¹⁶. I relation til den foreliggende sag har den italienske regering heraf udledt, at retten for personer med bopæl i Bolzano til at forlange, at en sag foretages på tysk, ikke har noget at gøre med, om de kan anvende italiensk eller ej. Såfremt en sigtet er i en sådan situation, er der efter italiensk ret forskellige muligheder for at løse dette problem.

32. Ifølge Kommissionen er der tvivl om, hvorvidt den italienske bestemmelse er udtryk for forskelsbehandling på grundlag af nationalitet. Retten til at vælge tysk tilkommer ikke alle italienerne, men kun personer med bopæl i Bolzano. Kommissionen har tilføjet, at selv om bopælskravet kan udgøre indirekte forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, kan en forskellig behandling på grund af bopælen være begrundet i objektive hensyn.

33. Der må først foretages en fastlæggelse af den italienske bestemmelses præcise rækkevidde. Det fremgår af dommen i Mutschsagen, at valget af tysk som processprog i en retssag ikke kan begrænses til kun at gælde for italienske statsborgere, men også må tilkomme statsborgere fra andre medlemsstater, som har bopæl i Bolzano. Ifølge den italienske regering er dette ikke tilfældet i den foreliggende sag. Jeg vil derfor lægge til grund, at den italienske bestemmelse ikke indebærer direkte forskelsbehandling på grundlag af nationalitet.

34. I henhold til traktatens artikel 6 er også indirekte forskelsbehandling imidlertid forbudt. En bestemmelse udgør indirekte forskelsbehandling af statsborgere fra andre medlemsstater,

a) såfremt den navnlig er til skade for en gruppe, som i det væsentlige omfatter statsborgere fra andre medlemsstater (f.eks. ikke-hjemmehørende personer)

og

b) ikke er begrundet i objektive hensyn, som er uafhængige af nationaliteten og ikke står i rimeligt forhold til det formål, der lovligt tilstræbes¹⁷.

35. Da personer, som faktisk befinder sig i samme situation, efter bestemmelsen behandles forskelligt, er den i strid med princippet om ligebehandling.

36. Det første spørgsmål er således, om bestemmelsen navnlig er til skade for statsborgere fra andre medlemsstater. Efter min opfattelse er dette helt klart tilfældet. Bestemmelsen er navnlig til skade for tysksprogede personer fra Tyskland og Østrig, som besøger Bolzano (de vil først og fremmest være tyske og østrigske statsborgere),

16 — Dom nr. 15 af 29.1.1996, GURI, serie speciale, 7.2.1996, nr. 6.

17 — Se navnlig dom af 23.5.1996, sag C-237/94, O'Flynn, Sml. I, s. 2617.

idet de alle uden undtagelse vil være afskåret fra at vælge, at tysk anvendes under en straffesag, mens de fleste italienerne, som retsfølges i Bolzano, og som ønsker, at der anvendes tysk, vil kunne vælge det.

for statsborgere fra andre medlemsstater, eftersom langt de fleste italienerne også ville være berørt. I den foreliggende sag er fordelene ganske vist regional rent formel, men den sigter reelt til en generel gruppe af indbyggere, nemlig de tysksprogede.

37. Det argument, der er fremført af Kommissionen og af den italienske regering, og hvorefter italienske statsborgere, der ikke har bopæl i Bolzano, heller ikke kan vælge tysk, er ikke relevant. Som følge af, at de taler italiensk, vil langt de fleste italienerne ikke i praksis have nogen interesse i at vælge tysk. Besøgende fra Tyskland og Østrig nægtes med andre ord uden undtagelse en fordel, som de fleste af de italienerne har, som faktisk vil udnytte denne fordel¹⁸.

39. Problemet er herefter, om den forskellige behandling er objektivt begrundet. Der vil utvivlsomt vanskeligt kunne fremføres noget administrativt hensyn, når der — som det synes at være tilfældet i den foreliggende sag — er oprettet lokale kriminalretter, som navnlig skal behandle sager på tysk, men skal foretage sager mod tysksprogede besøgende på italiensk (i retsmødet oplyste Bickel og Franz' advokat¹⁹, at sagerne mod dem blev behandlet af tysksprogede dommere, og at også anklageren var tysksproget).

38. Den foreliggende sag adskiller sig fra de sager, hvor en fordel, som må antages at være af interesse for borgere i almindelighed, er forbeholdt personer med bopæl i det lokale område. Lad os for eksempel antage, at der fandtes en bestemmelse om, at personer med bopæl i Napoli og omegn havde gratis adgang til ruinerne i Pompei uden for sæsonen. Det kan vanskeligt hævdes, at en sådan bestemmelse navnlig er til skade

40. Der er ingen tvivl om, at selv med bistand af en tolk er en sigtet i en straffesag, som ikke er fuldt fortrolig med processproget, dårligt stillet. Det ville imidlertid være for byrdefuldt for forlange af en stat, at den skal vedtage bestemmelser med henblik på at sikre, at straffesager kunne foretages på alle Fællesskabets sprog. Det er dog åbenbart, at et sådant argument ikke med føje kan fremføres, såfremt forholdet som i den foreliggende sag er det, at de lokale retsinstanser normalt fungerer på den besøgendes sprog.

18 — Jf. i samme retning dom af 15.1.1998, sag C-15/96, Schönig-Kougebetopoulou, Sml. I, s. 47, navnlig præmis 23, samt punkt 12, 13 og 14 i mit forslag til afgørelse, som der henvises til i dommen.

19 — Han havde i henhold til processreglementets artikel 29, stk. 2, litra c), fået tilladelse til at anvende tysk under retsmødet, selv om processproget var italiensk.

Som Bickel og Franz' advokat har anført, ville et krav om anvendelse af italiensk som sprog i deres tilfælde i hvert fald medføre yderligere udgifter, eftersom de i så fald ville kunne forlange at kunne få stillet en tolk gratis til rådighed. Da der således ikke gør sig administrative hensyn gældende, må der søges en anden begrundelse.

41. Efter min opfattelse kan bestemmelsen heller ikke, således som den italienske regering har anført, begrundes med, at den har til formål at beskytte det tysksprogede mindretal i Bolzano. Jeg kan fuldt ud tiltræde, at den har det helt rimelige formål at beskytte et sprogligt mindretal i en medlemsstat, et formål, der ikke har noget med nationalitet at gøre. Problemet er imidlertid, at det helt

særlige ved bestemmelsen, nemlig at den nævnte fordel ikke tilkommer besøgende fra andre medlemsstater, hverken er nødvendig eller står i et rimeligt forhold til dette formål. Bestemmelsen er med andre ord uforholdsmæssig²⁰. Det forhold, at besøgende ikke kan anvende tysk, tjener på ingen måde dette formål. Resultatet er lige det modsatte, idet italiensk styrkes som hovedsprog i regionen Bolzano, som i overvejende grad er tysksproget. Såfremt en tysksproget borger i provinsen Bolzano inviterer et familiemedlem eller en bekendt fra Tyskland, Østrig eller Schweiz til at komme på besøg, ville en eventuel straffesag mod de pågældende personer blive foretaget på italiensk. Det er vanskeligt at se, hvordan dette ville beskytte det tysksprogede mindretal i Bolzano.

Forslag til afgørelse

42. Sammenfattende skal jeg herefter foreslå, at det spørgsmål, der er forelagt af Pretura circondariale di Bolzano, besvares som følger:

Såfremt en medlemsstat giver personer, som er bosat i en del af statens område, ret til at anvende et andet sprog end statens officielle sprog i straffesager mod dem, skal EF-traktatens artikel 6 fortolkes således, at staten skal tillægge statsborgere fra andre medlemsstater, som besøger området, den samme ret, såfremt de pågældende borgere har dette andet sprog som modersmål.

20 — Som eksempel på en nyere sag, hvor Domstolen forkastede begrundelsen for en bestemmelse med henvisning til, at det var uforholdsmæssig ikke at lade den fordel, bestemmelsen omhandlede, tilkomme personer, der ikke opfyldte et bopælskrav, se dom af 27.11.1997, sag C-57/96, Meints, Sml. I, s. 6689.